

Filologické štúdie 1

Zborník príspevkov
z 1. medzinárodnej konferencie doktorandov,
ktorá sa konala v Ústave filologických štúdií
Pedagogickej fakulty
Univerzity Komenského v Bratislave
dňa 10. júna 2015

Editoriky:
Mária Vajičková
Monika Turočková
Renáta Bojničanová

2015
KIRSCH-VERLAG

Filologické štúdie 1

Editoriky:
prof. PhDr. Mária Vajičková, CSc.
Mgr. Monika Turočková, PhD.
Mgr. Renáta Bojničanová, PhD.

Recenzenti:
prof. PhDr. Mária Bátorová, DrSc.
doc. PhDr. Ivica Kolečáni Lenčová, PhD.
doc. PhDr. Daniel Lančarič, PhD.

ISBN 978-3-943906-21-9
1. Auflage November 2015
1. vydanie, november 2015

Die Deutsche Nationalbibliothek verzeichnet diese Publikation in der
Deutschen Nationalbibliografie (<http://dnb.de>).

© Nachdruck und Kopieren jeder Art nur mit Genehmigung des Ver-
lags und der Autoren (siehe Autorenverzeichnis)
© Vydalo vydavateľstvo KIRSCH-Verlag v Nümbrecht
© prof. PhDr. Mária Vajičková, CSc., Mgr. Monika Turočková, PhD.,
Mgr. Renáta Bojničanová, PhD.

Za obsahovú a jazykovú správnosť príspevkov zodpovedajú autori.

KIRSCH-Verlag
Brucher Str. 31, 51588 Nümbrecht
Internet: www.kirsch-verlag.de – E-Mail: kiv@kirsch-verlag.de
Satz: Wolfgang Kirsch
Druck: Offset- & Digitaldruck Lindemann, Offenbach
Imprimé en Allemagne 16121

1. MEDZINÁRODNÁ KONFERENCIA DOKTORANDOV

pod záštitou
Ústavu filologických štúdií Pedagogickej fakulty
Univerzity Komenského v Bratislave
(10. jún 2015)

Vedecký výbor konferencie:

prof. PhDr. Mária Vajičková, CSc.
(riaditeľka Ústavu filologických štúdií PdF UK v Bratislave)
prof. Dr. Coman Lupu
doc. PhDr. Anna Butašová, CSc.
doc. PhDr. Daniel Lančarič, PhD.
doc. PhDr. Gabriela Lojová, PhD.
doc. Mgr. Andrea Mikulášová, PhD.
doc. PaedDr. Adriana Pčolinská, PhD.

Organizačný výbor konferencie:

Mgr. Monika Turočková, PhD.
Mgr. Renáta Bojničanová, PhD.
Mgr. Monika Barancová
Mgr. Edina Borovská
PaedDr. Peter Gergel
Mgr. Nina Mocková
Mgr. Simona Tomášková

Obsah - Inhaltsverzeichnis

Predslov 10

1 Jazykovedné štúdie

<i>Monika Barancová</i> Interferencias léxicas en el bilingüismo eslovaco-español	14
<i>Andrea Demovičová</i> Iniciálové skratky v rozsudkoch vydaných súdmi vo Veľkej Británii	24
<i>Peter Gergel</i> Niekoľko poznámok k dynamike právnych pojmov	34
<i>Erika Jurišová</i> Špecifické charakteristiky križených slov a ich porovnanie v rozličných registroch.....	44
<i>Ivana Kapráliková</i> Slovotvorba a abreviačná motivácia v anglickom jazyku byrokracie Európskej Únie.....	56
<i>Diana Krajiňáková</i> Koncept angličtiny ako lingua franca (ELF) a jej prítomnosť v slovenskom akademickom diskurze.....	69
<i>Sylvia Kummerová</i> Metafora a idiomy ako súčasť právnej lexiky	79
<i>Michal Kunc</i> Označení nepřátel třetí říše v protektorátním německém tisku.....	89

<i>Mária Matiová</i> Obraz človeka v kognitívnej metafore	100
<i>Nina Mocková</i> Cambios semánticos del color blanco en la fraseología española	112
2 Didaktické štúdie	
<i>Marianna Bachledová</i> Moderné vyučovanie odborného prekladu	122
<i>Edina Borovská</i> Pripravenosť slovenska na interkultúrnú výchovu	128
<i>Samuel Koruniak</i> Slovenčina na Gymnáziu Jána Kollára v Petrovci (Srbsko) a analýza učebníc slovenského jazyka a kultúry vyjadrovania pre stredné školy v Srbsku	140
<i>Patricia Kotlebová</i> Vnímaná osobná zdatnosť (self-efficacy) učiteľa a jej vplyv na spôsob vyučovania	154
<i>Eva Maierová</i> Usmievajte sa, keď čítate ;)	166
<i>Miriám Matulová</i> Mehrsprachigkeit im Vorschulalter	179
<i>Martina Matyášová</i> Povešť vo výchovnovzdelávacom procese a jej predstavenie žiakom prostredníctvom metódy projektového vyučovania	193
<i>Anna Slatinská</i> Revitalizácia a výučba írskeho jazyka v meste Galway	204

7

Moderné vyučovanie odborného prekladu

Marianna Bachledová

1 Úvod

Didaktický preklad nie je koncept identický s konceptom prekladu z pohľadu translatológie. Zatiaľ čo didaktický preklad je doslovný a využíva sa na komparáciu lingvistických zložiek dvoch textov s cieľom objasniť ich štruktúru, preklad z pohľadu translatológie je založený na reflexívnej interpretácii originálneho textu a jeho cieľom je harmonicky preniesť formálnych a dynamických prvkov originálneho textu do cieľového jazyka s ohľadom nielen na invariantnú informáciu, ale aj výraz a ďalšie aspekty, ktoré sa pri didaktickom preklade nezohľadňujú. Didaktický preklad je dôležitou zložkou jazykovej prípravy budúcich prekladateľov pred príchodom na vysokú školu. Hoci je nevyhnutným predpokladom pre štúdium translatológie, translatológia ako vedný odbor je k základnému jazykovému vzdelávaniu interdisciplinárnou nadstavbou. V príspevku priblížime základné princípy translatológie a metodiku vyučovania odborného prekladu.

2 Translatológia ako vedný odbor

James Holmes translatológiu definoval ako samostatný vedný odbor v roku 1972 v príspevku *The Name and Nature of Translation Studies*. Rozdelil v ňom translatológiu na dve hlavné odnože: a) „čistú“ a b) aplikovanú. V kontexte tejto štúdie je pre nás zaujímavá najmä aplikovaná translatológia, ktorá sa ďalej rozvetvuje na prípravu prekladateľov, prekladateľské pomôcky a kritiku prekladu.¹

Vznik Slovenskej translatologickej školy sa datuje do 50. rokov 20. storočia. V roku 1952 vyšiel v preklade Zory Jesenskej román Tichý Don Michaila Šolochova, v ktorom sa autorka rozhodla v preklade naturalizovať, teda prispôbiť text prijímaťmu prostrediu. Debata,

¹ Djovčoš, M., Biloveský, V.: *Vybrané kapitoly z translatológie I*. Banská Bystrica. 2011.

<i>Simona Tomášková</i> Kategorien der linguistischen Gesprächsanalyse im Gemeinsamen Europäischen Referenzrahmen für Sprachen	218
--	-----

3 Literárnovedné štúdie

<i>Krištof Anetta</i> Konkrétne ontológia a procedurálny zápis ako formy abstraktnej reprezentácie modelu fiktívneho sveta	232
<i>Ivana Boboková</i> Karl Weiß Schrattenthal a ženský literárny svet	241
<i>Natália Dukátová</i> Preklady ruskej literatúry pre deti a mládež v kultúrno- historickom kontexte 50. rokov 20. storočia	250
<i>Tamara Šimončíková Heribanová</i> Kabaret vo Weimarskej republike	258
<i>Livia Paszmárová</i> „Určité chvenie, nejaký malý pohyb“	275
<i>Silvia Ružičková</i> Porovnanie analýzy postavy typu <i>Inetto</i> v dielach L. Capuanu a I. Sveva	284
<i>Jaroslav Sommer</i> Vladimir Makanin a jeho zajatec aneb nevstoupíš dvakrát do stejné řeky	291
Zoznam autorov / Autorenverzeichnis	298

8

Moderné vyučovanie odborného prekladu

ktorú toto rozhodnutie Zory Jesenskej rozvírilo, vyústilo do toho, že slovenskí vedci sa problematikou prekladu začali zaoberať metodicky.

V roku 1982 formuloval Ján Ferencík vo svojej knihe *Kontexty prekladu* tzv. *Zásady slovenskej prekladateľskej školy*

1. Zásada textovej úplnosti
2. Zásada významovej totožnosti
3. Zásada formálnej totožnosti
4. Zásada dobrej slovenčiny (spolu so zásadou prísne funkčného používania nespisovných prvkov)
5. Zásada uprednostňovania významu pri kolízii významovej a formálnej Totožnosti.²

Medzi ďalšie výrazné osobnosti slovenskej translatológie patrili dvaja najznámejší predstavitelia Nitrianskej prekladateľskej školy: Anton Popovič a František Miko. František Miko vytvoril v roku 1969 v publikácii *Estetika výrazu* svoju výrazovú koncepciu. Na základe tejto koncepcie vznikla tzv. sústava výrazových kategórií. Anton Popovič sa ňou inšpiroval pri svojej teórii výrazových posunov, ktorú predstavil v publikácii *Teória umeleckého prekladu* (1974). Popovič taktiež predstavil komunikačný model a zaoberal sa problematikou interpretácie.

Ján Vilikovský vo svojom diele zdôrazňoval potrebu prekladateľskej koncepcie, zjednodušene povedané, predtým ako prekladateľ pristúpi k práci, originálny text analyzuje a rozhodne sa, akým pôsob k nemu pristúpi tak, aby bol translat konzistentný na mikro aj makroštruktúre. Tri základné prístupy, ktoré Vilikovský vymenoval, sú: naturalizácia, exotizácia a kreolizácia. V prvom prípade sa prekladateľ rozhodne zamieňať cudzie prvky domácimi, v druhom ponecháva cudzie prvky a v poslednom prípade (ide o vynález Sovietskej prekladateľskej školy) tieto prvky harmonicky kombinuje.³

V priebehu histórie sa prístup k prekladateľským metódam niekoľkokrát zásadne zmenil, veľkú úlohu vo vývoji myslenia o preklade zohrali najmä rôzne preklady Biblie. Od čias Rimanov sa však pri preklade odlišoval koncept doslovného prekladu a koncept prekladu po

² Ferencík, J. *Kontexty prekladu*. Bratislava. 1982. s. 54.

³ Djovčoš, M., Biloveský, V.: *Vybrané kapitoly z translatológie II*. Banská Bystrica. 2013.

význame. Podľa historicky prekladu Susan Bassnettovej sa v priebehu storočí prístupy pohybovali od trestania prekladateľov za nedostatočnú doslovnosť (Etienne Dolet, 16. storočie), cez vnímania prekladateľa ako imitátora či maliara v 18. storočí, renesančnú aktualizáciu prekladateľského jazyka a viktoriánsky dôraz na zachovanie pocitu časopriestorovej vzdialenosti originálneho textu v preklade až po úplnú zmenu paradigmy v 20. storočí.⁴ Teória skoposu Katherine Reissovej a Hansa Vermeera (1984), zmenila myslenie o preklade tým, že umožnila prekladateľovi oslobodiť sa od zrkadlovej totožnosti s originálom a prispôbiť prekladateľskú koncepciu zadávateľovi či cieľu prekladu.⁵

Takmer každý translatológ ponúka vlastnú definíciu prekladu, ako aj rôzne opisy postupu prekladateľskej práce. Vo všeobecnosti však existuje konsenzus o tom, že prvým krokom je prečítanie a pochopenie textu, nasleduje jeho interpretácia, stanovenie koncepcie a produkcia textu v cieľovom jazyku.⁶

Pre potreby interpretácie je nevyhnutná intratextuálna a extratextuálna analýza. Zjednodušene povedané, ide o rešerš, ktorá prekladateľovi pomôže pri tvorbe koncepcie, rozhodovaní sa pri riešení konkrétnych problémov, ako aj rekonštrukcii výrazu a štýlu v cieľovom jazyku.⁷ V slovenskom priestore sa detailnou prekladateľskou interpretáciou s využitím najrôznejších sekundárnych materiálov zaoberal napríklad Jozef Felix.⁸

3 Moderné vyučovanie odborného prekladu

Po úspešnom absolvovaní lingvistických a kulturologických predmetov, ako aj všeobecných prekladateľských dielní študenti prekladateľstva a tlmočníctva v prvom roku magisterského štúdia prvýkrát prístupujú k prekladu náročných vedeckých a technických textov.

⁴ Djovčoš, Biloveský, 2010.

⁵ Vermeer, H: *Skopos and Commission in Translational Action*. London, New York. 2000

⁶ Až na drobné rozdiely v terminológii či opise jednotlivých úkonov sa tu zhodujú názory prakticky všetkých translatológov.

⁷ Nord, Ch. *Text Analysis in Translation*. Amsterdam. 2005.

⁸ Vajdová, L. a kol.: *Myslenie o preklade na Slovensku*. Bratislava. 2014.

dená. Týmto spôsobom študenti aplikujú vedomosti a zručnosti, ktoré získali v rámci štúdia odborného prekladu pri preklade textov pre reálnych klientov. Každý preklad podlieha kontrole kvality a rediguje ho profesionálny prekladateľ alebo korektor, vďaka čomu majú študenti spätnú väzbu a klienti záruku, že výsledný produkt bude na príslušnej kvalitatívnej úrovni.

Koncept Integrovaného výučby odborného prekladu, ktorý spočíva v prepojení prípravy na odbornom preklade s následnou praxou v PaTS, predstavila na Katedre anglistiky a amerikanistiky v roku 2012 Zuzana Kraviarová. Za takmer štyri roky pôsobenia PaTS vďaka tomuto konceptu študenti preložili viac ako 2500 normostrán textu pre spokojných klientov, čím získali nielen cenné skúsenosti, ale aj preukázateľné referencie do svojej pracovnej budúcnosti.¹⁰

Cieľom modernej výučby odborného prekladu je zabezpečiť, aby absolventi prekladateľstva a tlmočníctva vstupovali na trh prakticky pripravení, nielen s prekladateľskými, ale aj s technickými kompetenciami, ktoré si rýchlo napredujúci prekladateľský trh vyžaduje. Doplnenie samotnej výučby odborného prekladu o praxeologickú prípravu v súvislosti s ekonomickými a sociálnymi aspektmi prekladateľského povolania, ako aj možnosť získania portfólia preukázateľnej a zmysluplnej praxe podstatne zvyšujú šancu absolventov uplatniť sa vo svojom odbore.

Zoznam literatúry

- Djovčoš, M., Biloveský, V.: *Vybrané kapitoly z translatológie I*. Banská Bystrica. 2011.
- Djovčoš, M., Biloveský, V.: *Vybrané kapitoly z translatológie II*. Banská Bystrica. 2013.
- Ferenčík, J. *Kontexty prekladu*. Bratislava. 1982.
- Kraviarová, Z.: *Integrovaná výučba odborného prekladu*. In: *Prekladateľské listy* 3. Bratislava. 2014.
- Miko, F. *Estetika výrazu : Teória výrazu a štýl*. Bratislava. 1969.

¹⁰ Autorka je v súčasnosti projektovou manažérkou PaTS a tento údaj pochádza z jej evidencie.

Príprava sa zamierava na posilnenie kritického myslenia, pochoopenie textu, intra a extratextuálnu analýzu, orientáciu v neznámych témach, prácu so zdrojmi, posudzovanie relevantnosti nájdených informácií a stylistickú rekonštrukciu textu.⁹ Nevyhnutnou súčasťou modernej výučby prekladateľstva sú aj technické zručnosti, práca so špecializovaným softvérom, ako sú tzv. alignery (nástroje na párovanie originálneho a preloženého textu do segmentov s cieľom vytvoriť prekladovú pamäť), OCR (Optical Character Recognition) alebo nástroje CAT (Computer aided/assisted translation). Nástroje CAT si netreba zamieňať so strojovým prekladom, ako je napr. služba Google Translate.

Nástroje CAT fungujú na báze používania prekladovej pamäte (TM – translation memory), čiže špecializovaného bilingválneho súboru, ktorý umožňuje automatizované ukladanie a vyhľadávanie preložených segmentov, čo zefektívňuje a zrýchľuje prácu. Taktiež je možné vytvoriť si glosár, ktorý následne ponúka uložené termíny, čo prispieva ku konzistentnosti translátu. Keďže však takéto programy delia text na tzv. segmenty, vždy je nutné si ho po sebe prečítať v textovom editore, opraviť chyby a preklepy a zrekonštruovať formátovanie podľa originálneho textu.

Koncept vyučovania odborného prekladu kombinuje teoretické vedomosti a ich následnú aplikáciu v praxi. Študenti okrem praktického prekladu spracúvajú a prezentujú vedeckú literatúru súvisiacu s typom problémov, ktorý sa aktuálne rieši na praktickom preklade. Po individuálnom zvládnutí vyššie spomínaných zručností nasleduje nácvik tímovej práce a simulácia projektového cyklu, ako aj jeho riadenia (Kraviarová, 2014), v ktorom študenti pracujú na rôznych pozíciách a učia sa zvládať psychologický tlak prameniaca zo špecifik práce v projektovom cykle.

V letnom semestri 1. ročníka magisterského štúdia študenti začínajú s praxou. Na FF UMB majú možnosť pracovať pre Prekladateľskú a tlmočnícku spoločnosť FF UMB (PaTS), ktorá bola pre tento účel zria-

⁹ Bachledová, M.: *Terminology and the Internet in the Context of Slovak Translation: How to Avoid Traps*, 2015. http://ejshs.net/journals_n/1426243763.pdf (citované 01. 06. 2015)

Nord, Ch. *Text Analysis in Translation*. Amsterdam. 2005.

Popovič, A.: *Teória umeleckého prekladu*. Bratislava. 1975.

Vajdová, L. a kol.: *Myslenie o preklade*. Bratislava. 2007.

Vajdová, L. a kol.: *Myslenie o preklade na Slovensku*. Bratislava. 2014.

Vermeer, H: *Skopos and Commission in Translational Action*. London, New York. 2000

Vilikovský, J. a kol.: *Preklad včera a dnes*. Bratislava. 1986.

Internetové zdroje:

Bachledová, M.: *Terminology and the Internet in the Context of Slovak Translation: How to Avoid Traps*, 2015. http://ejshs.net/journals_n/1426243763.pdf (citované 01. 06. 2015)